

BÖLÜM 2

COVID-19 PANDEMİSİ ve YAŞLI REHABİLİTASYONUNDA YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR

Kevser GÜRSAN¹

Giriş

2019'un sonlarına doğru Çin'in Vuhan eyaletinde başlayan Yeni Koronavirüs (SARS-CoV-2) pandemisi dünyada birçok ülkeyi olumsuz yönde etkilemiştir (1). SARS-CoV-2, öksürük, halsizlik, ateş, nefes darlığı ve bulaşma gibi belirtilerle karakterize morbidite ve mortaliteye neden olan ciddi bir hastalıktır (2,3). Bu hastalık, başlangıçta Çin'de yayılmaya başlamışken, kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Hastalığın etkileri, birçok insanda kalıcı hasar bırakmış ve/veya kişilerin ölümü ile sonuçlanmıştır (4). Bu etkiler, kısa sürede geniş kitlelere ulaşarak hızlı bir şekilde yayılmasından dolayı 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), SARS-CoV-2 Hastalığını pandemi olarak ilan etmiştir. SARS-CoV-2 Hastalığı, ilk olarak 2019 yılında görülmesi ve korona virüs kaynaklı olmasından dolayı COVID-19 olarak adlandırılmıştır (5).

COVID-19 hastalığına neden olan virüslerdir. Bu virüsler; büyük zarflı, tek sarmallı RNA virüsleridir ve klinikte tespit edilen dört çeşidi vardır. Bunlar: Alpha coronavirus, Beta coronavirus, Gama coronavirus ve Delta coronavirus'tür. 2002 yılının Kasım ayında, Çin'in Guangdong eyaletinde ciddi akut solunum sıkıntısı gösteren SARS-CoV adı verilen yeni bir betacoronavirüs ortaya çıkmıştır (6). SARS-CoV tipteki bu koronavirüs, DSÖ'nün 2004 yılı verilerine göre, 2002-2003 yılları arasında 26 ülkede 8098 enfekte vaka ve 774 insan ölümüyle sonuçlanmıştır (7). Daha sonra koronavirüsün bir çeşidi olan Ortadoğu Solunum Sendromu Koronavirüs (MERS-CoV) Salgını Dünyada ilk kez 2012 yılında Suudi Arabistan'da tespit edilmiştir. Bu salgın 2578 enfekte vaka ve 888 ölümle sonuçlanmıştır (8).

Alfa ve Beta koronavirüsler ise esas olarak memeli hayvanlara bulaşmaktadır. Gamacoronavirus ve Deltacoronavirus ise daha çok kuş türlerinde enfekte olmaktadır (10). İnsan türünde enfekte olan yedi tip koronavirüs tespit edilmiştir. Bunlardan HCoV 229E, NL63, OC43, and HKU1 tipteki korona virüsleri ye-

¹ Öğr. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi Çekerek Fuat Oktay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sağlık Hizmetleri Bölümü, Yaşlı Bakım Programı, kevs.gursan@bozok.edu.tr

fiziki şartların sağlanarak yeni rehabilitasyon kuruluşlarının açılması desteklenmelidir. Bu kuruluşlarda görev alacak alanında yetkin kişilerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Böylece yetkin sağlık çalışanları yaşlı bireylere gereksinimi olan doğru ve uygun tedaviyi verebilecektir.

KAYNAKLAR

1. Tatar, A. COVID-19 Virüsünün Neden Olduğu Salgının Bireylerin Günlük Alışkanlık ve Rutinleri Üzerindeki Etkisi. *Journal of International Social Research*, 2021; 14, 77.
2. Çakmak, B, İnkaya, B. COVID-19 Pandemisi ve Kırılğan Yaşlılarda Hemşirelik Yaklaşımları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2021;10(1), 84-91.
3. Ozelci, F. (2021). Covid-19 tanılı hastalarda solunum fonksiyon, depresyon ve yaşam kalitesindeki değişimin araştırılması (Master's thesis, İstinye Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
4. Chen, Yiyin, et al. Aging in COVID-19: Vulnerability, immunity and intervention. *Ageing research reviews*, 2020; 101205.
5. WHO (2020) Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report – 43. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200303-sitrep-43-covid-19.pdf?sfvrsn=2c21c09c_2. Erişim: 04.08.2021
6. Wu, Aiping, et al. Genome composition and divergence of the novel coronavirus (2019-nCoV) originating in China. *Cell Host & Microbe*, 2020; 27(3), 325-328.
7. WHO SARS Risk Assessment and Preparedness Framework (October2004)https://www.who.int/csr/resources/publications/CDS_CSR_ARO_2004_2.pdf. Erişim: 2. 09. 2021
8. www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/item/2021-DON333 (June 2021) Middle East respiratory syndrome MERS situation update, June 2021. Erişim: 2. 09. 2021
9. GE, Huipeng, et al. The epidemiology and clinical information about COVID-19. *European Journal of Clinical Microbiology & Infectious Diseases*, 2020; 39(6), 1011-1019.
10. Chen, Yu, LIU, Qianyun; GUO, Deyin. Emerging coronaviruses: genome structure, replication, and pathogenesis. *Journal Of Medical Virology*, 2020; 92(4), 418-423.
11. Chan JF, Kok KH, Zhu Z, Chu H, To KK, Yuan S, et al. Genomic characterization of the 2019 novel human-pathogenic coronavirus isolated from a patient with atypical pneumonia after visiting Wuhan. *Emerg Microbes Infect*, 2020; 9, 221–236. doi: 10.1080/22221751.2020.1719902.
12. Chan JF, Yuan S, Kok KH, To KK, Chu H, Yang J, et al. A familial cluster of pneumonia associated with the 2019 novel coronavirus indicating person-to-person transmission: a study of a family cluster. *Lancet*, 2020; 395, 514–523. doi: 10.1016/S0140-6736(20)30154-9.
13. Zhang JJ, Dong X, Cao YY, Yuan YD, Yang YB, Yan YQ, Akdis CA, Gao YD. Clinical characteristics of 140 patients infected with SARS-CoV-2 in Wuhan, China. *Allergy*, 2020 Jul;75(7), 1730-1741.
14. Wang D, Hu B, Hu C, Zhu F, Liu X, Zhang J et al. Clinical characteristics of 138 hospitalized patients with 2019 novel coronavirus-infected pneumonia in Wuhan, China. *JAMA*, 2020; 10.1001/jama.2020.1585
15. Guan Wj, Ni ZY, Hu Y, Liang WH, Ou CQ, He JX et al. Clinical characteristics of 2019 novel coronavirus infection in China. 2020 medRxiv. 10.1101/2020.02.06.20020974:2020.02.06.20020974
16. Ceylan, Naim; Savaş, Recep. Covid-19'un Radyolojik bulguları. *ger: Göğüs Hastalıkları Uzmanlarının Bilmesi Gerekenler*' başlıklı ek sayısında derlemeyi, 2020; 34.
17. WHO (2020) Clinical management of severe acute respiratory infection when novel coronavirus (nCoV) infection is suspected: interim guidance. [https://www.who.int/publications-detail/clinical-management-of-severe-acute-respiratory-infection-when-novel-coronavirus-\(ncov\)-infection-is-suspected](https://www.who.int/publications-detail/clinical-management-of-severe-acute-respiratory-infection-when-novel-coronavirus-(ncov)-infection-is-suspected). Erişim: 5.08. 2021
18. National Health Commission of the People's Republic of China. novel coronavirus pneumonia diagnosis and treatment program (6th trialversion)(2020) <http://www.nhc.gov.cn/xcs/zheng>

- cwj/202002/8334a8326dd94d329df351d7da8aefc2.shtml. Erişim: 01.08.2021.
19. Aile ve çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı. COVID-19 Pandemisi Yönetimi Ve Eylem Planı Rehberi <https://ailevecalisma.gov.tr/media/65338/covid-19-pandemisi-yonetimi-ve-eylem-planı-13012021.pdf> . Erişim: 06.08.2021
  20. Altın, Z. Covid-19 Pandemisinde Yaşlılar. *Tepecik Eęitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 2020; 30, 49-57.
  21. Yasin, Y. Kırılğan Gruplar Ve Covid-19; Yaşlılar. https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part53.pdf, Erişim: 06.08.2021
  22. De Biase, Sarah, et al. The COVID-19 rehabilitation pandemic. *Age and ageing*, 2020;49 (5), 696-700.
  23. Türker, A. Pandemide (Covid-19) Egzersiz ve Beslenme.
  24. Brooke, J., Jackson, D. Older people and COVID-19: Isolation, risk and ageism, *Journal of Clinical Nursing*, 2020; 29, 2044–2046
  25. British Society of Rehabilitation Medicine (BSRM) Rehabilitation in the Wake of Covid-19 -A Phoenix from the Ashes. Available at <https://www.bsrn.org.uk/publications/publications>. Erişim: 20.08.2021
  26. Akdemir P. D. N. , Akkuř A. Rehabilitasyon ve Hemşirelik. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2006; 13(1), 82-91.
  27. Brugliera L, Spina A, Castellazzi P et al. . Rehabilitation of COVID-19 patients. *J Rehabil Med*, 2020; 52, jrm00046. doi: 10.2340/16501977-2678
  28. Deniz, İ. N. A. L., et al. COVID-19 Enfeksiyonunda Akut Ve Post-Akut Fizyoterapi ve Rehabilitasyon. *Türk Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 2020; 31 (1), 81-93.
  29. Karaaęaç, H M., Karaaęaç, A. COVID-19 Hastalığında Fizyoterapi ve Rehabilitasyon: Bir Derleme Makalesi. *İstanbul Geliřim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2021; 13, 144-156.
  30. D'Adamo H, Yoshikawa T, Ouslander JG Coronavirus Disease 2019 in Geriatrics and Long-term Care: The ABCDs of COVID-19. *J Am Geriatr Soc*, 2020 (Mar 25). doi: 10.1111/jgs.16445.
  31. aęlar Y. H, Baęcier F. COVID-19 Sonrası Fizik Tedavi Ve Rehabilitasyon Hizmetleri. Ayhan FF, Demirbaę Kabayel D, editörler. *COVID19 Pandemisi ve Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2020. p.94-8.
  32. Yücesan, B. , Özkan, Ö. "COVID 19 Pandemi Sürecinin Sağlık Yönetimi Açısından Deęerlendirilmesi» . *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2020; (3), 134-139
  33. Kahraman, T. Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) Pandemisi ve Telerehabilitasyon. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2020;(2), 87-92.
  34. Oh-Park, M, Lew, Henry L, Raghavan, P. Telerehabilitation for Geriatrics. *Physical Medicine and Rehabilitation Clinics*, 2021; 32(2), 291-305.
  35. Leochico, Carl Froilan D. Adoption of telerehabilitation in a developing country before and during the COVID-19 pandemic. *Annals of physical and rehabilitation medicine*, 2020; 63 (6), 563.